

JERZY ZAMOJSKI

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie
<https://orcid.org/0000-0002-6487-5784>
jerzy.zamojski@pansim.edu.pl

Czy USA jest w końcowej fazie imperialnej? Rozważania nad *Cyklem życia imperium* według Johna Glubba

Is the United States in the Final Stage
of Empire? Reflections on John Glubb's
The Course of Empire

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono życiorys generała porucznika sir Johna Bagota Glubba (16 kwietnia 1897 r. – 17 marca 1986 r.). Drugą część artykułu stanowi próba odniesienia cyklu życia imperium opracowanego przez J.B. Glubba do historii imperium amerykańskiego od jego zarania do chwili obecnej.

SŁOWA KLUCZOWE: John Glubb, Cykl życia imperium, cykl Glubba, USA, imperium amerykańskie

ABSTRACT

This article presents a biography of Lieutenant General Sir John Bagot Glubb (16 April 1897 – 17 March 1986). The second part of the article attempts to apply J.B. Glubb's concept of the imperial life cycle to the history of the American empire from its inception to the present day.

KEYWORDS: John Glubb, The Course of Empire, Glubb Cycle, United States, American empire

Wprowadzenie

W niniejszym artykule przypomniano mającą już ponad 50 lat koncepcję brytyjskiego generała i miłośnika historii Johna Glubba (ryc. 1), a następnie podjęto próbę analizy, czy i w jakim stopniu imperium amerykańskie ma cechy wskazane przez J. Glubba, charakterystyczne dla trzech końcowych faz schyłkowych imperium.

Ryc. 1. John Glubb w 1953 r.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/John_Bagot_Glubb, dostęp: 10 lutego 2026 r.

W pierwszej części zostanie krótko przedstawiona postać J. Glubba i jego model. W drugiej zaś wskazane przez J. Glubba wyznaczniki dla faz: 1. Epoka intelektu, 2. Epoka dekadencji i 3. Wiek zmierzchu i upadku, zostaną odniesione do obecnej sytuacji USA.

Cykl Glubba wprawdzie określony został *Cyklem życia imperium*, ale z powodzeniem może zostać zastosowany do mniejszych krajów czy nawet regionów. Polska, której sercem jest Mazowsze wraz z Warszawą jako wielką aglomeracją będącą nie tylko stolicą ważnego regionu, ale także całego średniej wielkości państwa, członka UE, jak najbardziej podlega prawidłom opisanym przez Glubba. Ogromnym prezentem od losu, jaki otrzymaliśmy jako Polacy, jest to, że etapy i charakterystyczne dla nich zjawiska są w Polsce opóźnione o kilka, a może nawet kilkanaście lat, w porównaniu do USA, Francji, Wielkiej Brytanii czy Niemiec. Daje to Polsce ogromną szansę, by poczynić przygotowania w celu złagodzenia szczególnie negatywnych skutków różnych procesów. Dotyczy to w pierwszej kolejności regionów

z dużymi aglomeracjami, gdyż to w nich procesy te zajdą najszybciej i prawdopodobnie w największym nasileniu. Dlatego też, uważny Czytelniku, proszę Cię, byś czytając o USA i jego przemianach, zwłaszcza w ostatnim pięćdziesięcioleciu, pomyślał też o przemianach, które zaszły w Polsce i w Twoim regionie po roku 1989. Myślę, że analogii w samych mechanizmach (przy uwzględnieniu specyfik lokalnych) znajdziesz ogromnie dużo.

Metody badawcze zastosowane przy pisaniu tego artykułu to analiza publikacji i dokumentów z całego świata (w językach polskim, angielskim i chińskim). Wsparcia została analizą historyczną wzbogaconą opiniami i informacjami od ekspertów (głównie amerykańskich).

Problem badawczy do weryfikacji to: sprawdzenie, czy *Cykl życia imperium* Johna Glubba nadaje się do oceny fazy rozwoju współczesnego imperium, jakim jest USA. Kluczowa jest też próba odpowiedzi na pytanie, w której fazie cyklu znajduje się dziś USA w roku 250-lecia swojego istnienia.

Sir John Bagot Glubb (16 kwietnia 1897 r. – 17 marca 1986 r.)

Znany również jako Glubb Pasza (po arabsku: اشاب بولك) i Abu Hunaik (określany tak przez Jordańczyków) był brytyjskim oficerem, który swą długą służbę zakończył w stopniu generała porucznika. Był synem generała dywizji sir Frederica Manleya Glubba (głównego inżyniera brytyjskiej Drugiej Armii¹ podczas I wojny światowej) i Letiti Bagot. Urodził się w Preston w hrabstwie Lancashire. Uczył się w Cheltenham College, szkole słynącej z wybitnych tradycji językowych, wojskowych i sportowych. W roku 1915 uzyskał stopień oficerski w Korpusie Królewskich Inżynierów².

¹ Druga Armia była częścią armii brytyjskiej utworzonej 26 grudnia 1914 r., gdy Brytyjskie Siły Ekspedycyjne zostały podzielone na dwie części z powodu ich zbyt dużej liczebności, uniemożliwiającej kontrolę nad podległymi im formacjami. Druga Armia spędziła większość wojny, rozlokowana wokół występu pod Ypres, ale została przeniesiona do Włoch jako część Włoskich Sił Ekspedycyjnych między listopadem 1917 r. a marcem 1918 r., [https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Army_\(United_Kingdom\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Army_(United_Kingdom)), dostęp: 10 lutego 2026 r.

² Korpus Inżynierów Królewskich, powszechnie nazywany Królewskimi Inżynierami (RE), a powszechnie znany jako Saperzy, to jednostka inżynierii wojskowej armii brytyjskiej. Zapewnia ona inżynierię wojskową i inne wsparcie techniczne dla brytyjskich sił zbrojnych, a na jej czele stoi Główny Inżynier Królewski. Królewscy Inżynierowie wywodzą się od inżynierów wojskowych sprowadzonych do Anglii przez Wilhelma Zdobywcę, a konkretnie biskupa Gundulfa z katedry w Rochester, i szczytą się ponad 900-letnią nieprzerwaną służbą dla Korony. Inżynierowie zawsze służyli w armiach Korony; jednak korzenie współczesnego korpusu, podobnie jak Królewskiej Artylerii, sięgają Rady Uzbrojenia (Board of Ordnance) utworzonej w XV w. Źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Engineers, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Podczas I wojny światowej walczył na froncie zachodnim (był trzykrotnie ranny). W roku 1920 został wysłany do Iraku, którym Wielka Brytania zarządzała w ramach Mandatu Ligi Narodów. W 1930 roku został oficerem Legionu Arabskiego³, znanego później jako Jordańskie Siły Zbrojne. W 1931 roku utworzył Patrol Pustynny – oddział złożony wyłącznie z Beduinów – aby powstrzymać problem najazdów nękający południową część Jordanii. W ciągu kilku lat przekonał Beduinów do porzucenia zwyczajów najazdów na sąsiednie plemiona. Brał również udział w tłumieniu powstania Ikhwan⁴.

W 1939 r. Glubb zastąpił Fredericka G. Peake'a na stanowisku dowódcy Legionu Arabskiego. W tym okresie przekształcił Legion w najlepiej wyszkoloną siłę w świecie arabskim. Podczas II wojny światowej dowodził atakami na siły arabskie walczące po stronie państw Osi w Iraku oraz na siły Vichy w Libanie i Syrii.

Podczas wojny arabsko-izraelskiej w 1948 r. Legion Arabski był uważany za najsilniejszą armię arabską biorącą udział w wojnie. W maju 1948 r. Glubb poprowadził Legion Arabski przez rzekę Jordan, aby zająć Zachodni Brzeg. Po zawieszeniu broni w marcu 1949 r. pozostał odpowiedzialny za obronę Zachodniego Brzegu. W roku 1952 do władzy w Jordanii doszedł król Hussein bin Talal al-Hashimi⁵. Rozpoczął on proces arabizacji armii i ostatecznie usunął Glubba oraz kilku innych wysokich rangą oficerów brytyjskich z Legionu Arabskiego, który został przemianowany na Jordańskie Siły Zbrojne zwane również Armią Arabską⁶.

Resztę życia J. Glubb spędził na pisaniu książek i artykułów, głównie na temat Bliskiego Wschodu i swoich doświadczeń z Arabami. Wśród jego prac znalazły się m.in. *Historia Legionu Arabskiego* (1948); *Wielkie podboje arabskie* (1963), *Syria, Liban i Jordania* (1967), *Życie i czasy Mahometa* (1970), *Żołnierze fortuny: historia mameluków* (1973) czy *Losy imperiów i poszukiwanie przetrwania* (1978).

³ Legion Arabski był policją, a następnie regularną armią Emiratu Transjordanii, brytyjskiego protektoratu, na początku XX w., a następnie Haszymidzkiego Królestwa Jordanii, czyli niepodległego państwa, którego ostateczna arabizacja dowodzenia nastąpiła w 1956 r., kiedy to brytyjscy wysocy rangą oficerowie zostali zastąpieni jordańskimi, https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_Legion, dostęp: 10 lutego 2026 r.

⁴ Powstanie Ikhwanów to powstanie na Półwyspie Arabskim w latach 1927–1930, dowodzone przez Ikhwanów (wahhabicko-beduińska armia plemienna). Rozpoczęło się w 1927 r., kiedy członkowie plemion Otaiba, Mutayr i Adżman zbuntowali się przeciwko władzy Ibn Sauda i przeprowadzili najazdy na tereny Transjordanii. Bitwa pod Sabillą (29–31 marca 1929 r.) była największą bitwą tego powstania i ostatnią, w której jedna ze stron walczących (Ikhwanowie) jechała do boju na wielbłądach, https://en.wikipedia.org/wiki/Ikhwan_revolt, dostęp: 10 lutego 2026 r.; https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Sabilla, dostęp: 10 lutego 2026 r.

⁵ Hussein bin Talal al-Hashimi (14 listopada 1935 r. – 7 lutego 1999 r.) był królem Jordanii od 1952 r. aż do swojej śmierci w 1999 r. Jako członek rodu Hashimów jest uważany za bezpośredniego potomka islamskiego proroka Mahometa w 40. pokoleniu, https://en.wikipedia.org/wiki/Hussein_of_Jordan, dostęp: 10 lutego 2026 r.

⁶ *Arabizacja dowództwa armii jordańskiej*, https://en.wikipedia.org/wiki/Arabization_of_the_Jordanian_Army_command, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Glubb zmarł w 1986 r. w swoim domu w Mayfield w East Sussex. Król Husajn wygłosił w Opactwie Westminsterów 17 kwietnia 1986 r. mowę pochwalną podczas nabożeństwa dziękczynnego za życie Glubba.

Został odznaczony licznymi wysokimi odznaczeniami (nie tylko brytyjskimi). Są wśród nich: Order Łaźni (1956) – brytyjski order rycerski przyznawany przez króla za radę rządu⁷; Order Świętego Michała i Świętego Jerzego (1946) – brytyjski order rycerski przyznawany za ważną lub lojalną służbę w sprawach zagranicznych i Wspólnoty Narodów⁸; Order za Wybitną Służbę (1941) – odznaczenie wojskowe Wielkiej Brytanii przyznawane za odwagę operacyjną, znakomite dowodzenie i przywództwo w trakcie aktywnych operacji, zazwyczaj w trakcie rzeczywistej walki⁹; Order Imperium Brytyjskiego (1924) – brytyjski order rycerski, nagradzający cenne zasługi w szerokim zakresie pożytecznych działań. Obejmuje pięć klas odznaczeń zarówno cywilnych, jak i wojskowych, z których dwie najwyższe rangą nadają odznaczonym tytuł szlachecki¹⁰.

Cykl życia imperium Glubba, a w zasadzie dwa cykle

Zaskakujące i w zasadzie niezrozumiałe jest to, że biorąc do rąk polskie wydania *Cyklu życia imperium* Johna Glubba dostajemy cykl sześćfazowy, gdy biorąc do rąk tę samą książkę w wydaniu anglojęzycznym – dostajemy cykl siedmiofazowy. Różnica polega na tym, że w polskiej edycji pominięto fazę siódmą *The Age of Decline & Collapse*, czyli *Wiek zmierzchu i upadku*. W wydaniu anglojęzycznym poprzedza ją faza szósta *Wiek dekadencji*, w polskiej obie te fazy zaś zrosły się w *Fazę schyłku (lub upadku)*. Z punktu widzenia naszych rozważań ta różnica jest jednak bardzo istotna¹¹. Faza siódma bowiem to faza zastępowania dotychczas dominującego imperium przez inne – wschodzące. W poniższej tabeli zestawiono fazy „polskie” i „angielskie”.

⁷ *Order of the Bath*, https://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_the_Bath, dostęp: 10 lutego 2026 r.

⁸ *Order of St Michael and St George*, https://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_St_Michael_and_St_George, dostęp: 10 lutego 2026 r.

⁹ *Distinguished Service Order*, https://en.wikipedia.org/wiki/Distinguished_Service_Order, dostęp: 10 lutego 2026 r.

¹⁰ *Order of the British Empire*, https://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_the_British_Empire, dostęp: 10 lutego 2026 r.; *John Bagot Glubb*, https://en.wikipedia.org/wiki/John_Bagot_Glubb, dostęp: 10 lutego 2026 r.; *Nekrolog* z 18.03.1986 r., <https://www.nytimes.com/1986/03/18/obituaries/sir-john-glubb-is-dead-at-88-commanded-the-arab-legion.html>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

¹¹ J. Glubb, *Cykl życia imperium. W poszukiwaniu środków zaradczych*, Polsko-Amerykańska Fundacja Edukacji i Rozwoju Ekonomicznego PAFERE, Warszawa 2017; wydanie anglojęzyczne: Sir John Glubb, *The Fate of Empires and search for survival*, William Blackwood & Sons Ltd, Edinburgh 1976, 1977.

Tab. 1. Cykl życia imperium Johna Glubba w wersji polskiej i angielskiej

Nr	Faza „polska”	Nr	Faza „angielska”
1.	Epoka pionierów (zrywu): Niewielki, energiczny i zdeterminowany naród „wybija się” na scenę historii, wykazując się dużą inicjatywą i odwagą	1.	Era pionierów (wybuch): Na scenie nagle pojawia się nieznan dotąd, pełen energii lud, często pod wodzą charyzmatycznego przywódcy lub napędzany nową ideologią, podbijający okoliczne terytoria
2.	Epoka zdobywców (podbojów): Okres szybkiej ekspansji terytorialnej. Naród staje się potęgą militarną, przejmując struktury i bogactwa sąsiadów	2.	Era podbojów: Imperium szybko się rozrasta. Nacisk kładziony jest na sprawność militarną, działania i budowę większego, zjednoczonego terytorium
3.	Epoka rozwoju gospodarczego: Stabilizacja granic sprzyja rozwojowi gospodarczemu. Głównym celem staje się pomnażanie majątku i budowa dobrobytu	3.	Era handlu: Imperium przechodzi od ekspansji do konsolidacji. Powstaje bogactwo, a imperium staje się centrum handlu i innowacji
4.	Epoka obfitości: Szczyt potęgi, w którym bogactwo zaczyna dominować nad dawnymi wartościami takimi jak honor czy służba publiczna. Pojawia się egoizm i chęć ochrony zgromadzonego mienia	4.	Era dobrobytu: Osiągnięto wysoki poziom dobrobytu, ale zasiane zostały ziarna upadku. Bogactwo prowadzi do zmiany wartości z poświęcenia na egoizm i pragnienie komfortu
5.	Epoka intelektu: Rozkwit nauki, literatury i sztuki, ale jednocześnie okres nasilonych sporów ideologicznych i wewnętrznych kłótni, które osłabiają jedność państwa	5.	Era intelektu: Wraz ze wzrostem potęgi imperium, ludzie zwracają się ku zajęciom intelektualnym, edukacji i kwestionowaniu starych tradycji. Choć często postrzegana jako szczytowy moment, Glubb twierdzi, że ta faza przynosi sceptycyzm, podziały i upadek dawnych cnót
6.	Epoka schyłku (upadku): Końcowa faza upadku, charakteryzująca się pesymizmem, materializmem, nadmierną biurokracją, osłabieniem religii oraz wzrostem postaw roszczeniowych (tzw. państwo opiekuńcze)	6.	Epoka dekadencji: Etap charakteryzujący się upadkiem religii, patriotyzmu i moralności. Społeczeństwo staje się materialistyczne, lekomyślne i egoistyczne, często zaabsorbowane „chlebem i igrzyskami” (rozrywką i luksusem), podczas gdy imperium staje się mniej szczęśliwe
–		7.	Wiek zmierzchu i upadku: Imperium staje się zbyt słabe, aby się bronić, co prowadzi do wewnętrznych konfliktów i nieuchronnego upadku lub przejęcia władzy przez nową, wschodzącą potęgę

Źródło: J. Glubb, *Cykl życia imperium. W poszukiwaniu środków zaradczych*, Polsko-Amerykańska Fundacja Edukacji i Rozwoju Ekonomicznego PAFERE, Warszawa 2017; Sir John Glubb, *The Fate of Empires and search for survival*, William Blackwood & Sons Ltd, Edinburgh 1976, 1977.

Cały cykl zdaniem J. Glubba trwa około 250 lat, ale ważniejszy od klasycznego datowania jest podział na 10 pokoleń. To właśnie różnice pomiędzy pokoleniami (ich wartości czy predyspozycje) są tu decydujące. Dla swych rozważań J. Glubb opracował swój cykl na podstawie historii 11 imperiów: Asyrii (859–612 r. p.n.e. – 247 lat), Persji Cyrusa i jego następców (538–330 r. p.n.e. – 208 lat); Grecji Aleksandra i jego następców (331–100 r. p.n.e. – 231 lat); Republiki Rzymskiej (260–27 r. p.n.e. – 233 lata); Imperium Rzymskiego (27 r. p.n.e. – 180 r. n.e. – 207 lat); imperium arabskiego (634–880 r. – 246 lat); Imperium Mameluków (1250–1517 r. – 267 lat); imperium osmańskiego (1320–1570 r. – 250 lat); Hiszpanii (1500–1750 r. – 250 lat); Imperium Rosyjskiego Romanowów (1682–1916 r. – 234 lata); Wielkiej Brytanii (1700–1950 r. – 250 lat)¹². Moje propozycje do osobnych analiz to chociażby: Francja Burbonów (1589–1830 r. – 241 lat); chińska dynastia Ming (1368–1644 r. – 276 lat); mandżurska dynastia Qing (1644–1912 – 268 lat); Rzeczpospolita Obojga Narodów [1569 (Unia Lubelska) – 1795 r. – 226 lat]; Portugalia (1415–1640 r. – 225 lat). Jan Kubań (polski wydawca książki Glubba) stwierdził, że szacowany przez niego czas upadku USA to lata 2025–2035¹³. Ten czas już się zaczął...

Ze względu na ograniczenia w liczbie znaków i stron nie sposób przyjrzeć się całej tej koncepcji i poszczególnym imperiom. Z tej samej przyczyny wczesne fazy imperium amerykańskiego zostaną omówione bardzo skrótowo.

1. Faza pionierów (zrywu)

To dla Amerykanów okres rewolucji amerykańskiej zwanej wojną o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Trwała od roku 1775 do roku 1783. Sam ruch zaczął się krótko po wojnie francusko-indiańskiej (1763). W jego efekcie powstał nowy naród, choć same przemiany społeczne zajmą jeszcze 200 lat¹⁴.

2. Faza zdobywców (podbojów)

U Amerykanów przebiegła w sposób specyficzny. Zamiast podboju innych krajów podbito lub kupiono sporą część kontynentu, a ludy miejscowe (Indian) w zasadzie eksterminowano. Dziś ludzie deklarujący przynależność do tej rasy (czerwonej) to 0,7–1,1% ogółu Amerykanów¹⁵. Proces kształtowania się granic kontynentalnej części USA (Poza Alaską kupioną od Rosji w 1867 r.) przedstawia rycina 2.

¹² J. Glubb, *Cykl życia imperium...*, dz. cyt., s. 27.

¹³ *Jak upadają imperia?. Cykl życiowy imperium. Od zera do obywatela – #005* <https://www.youtube.com/watch?v=3rHLkDbfsY> czas: 36:20, dostęp: 10 lutego 2026 r.

¹⁴ *American Revolution*, https://en.wikipedia.org/wiki/American_Revolution, dostęp: 10 lutego 2026 r.

¹⁵ *Native Americans in the United States*, https://en.wikipedia.org/wiki/Native_Americans_in_the_United_States, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Ryc. 2. Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w.

Źródło: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DnD8a1BKJ>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Do tej fazy chyba należałoby jeszcze doliczyć wojnę secesyjną (1861–1865). W jej efekcie utrzymano przymusową jedność USA, zapobiegając odłączeniu się stanów południowych i rozpadowi unii. Warto przypomnieć, że wojna ta funkcjonuje także pod nazwą amerykańskiej wojny domowej (*American Civil War*)¹⁶, co w dobie obecnego wielopłaszczyznowego kryzysu w USA nabiera nowego wymiaru – czyli ponownych obaw o rozpad Stanów Zjednoczonych.

3. Faza rozwoju gospodarczego

Wydaje się, że z tą fazą w przypadku USA jest pewien problem. W fazie tej podbój zastępuje bowiem zdobywanie bogactwa metodami pokojowymi (handel i produkcja). Zdobywcy przejmują umiejętności i technologie od podbitych, ale sami, pełni wigoru pozostając nieskrępowanymi tradycjami i przepisami, rozwijają biznes. Gwarancją rozwoju gospodarczego jest wielki obszar objęty jednym i tym samym prawem. Nadal ważne są jeszcze cnoty, moralność i przedsiębiorczość. W przypadku USA to jednak wielka ekspansja na „Dziki Zachód” i wspomniana już eksterminacja Indian. No i pytanie, czy okres ten należy zakończyć w roku 1914, czy też

¹⁶ *American Civil War*, https://en.wikipedia.org/wiki/American_Civil_War, dostęp: 10 lutego 2026 r.

w roku 1945? Próba rozstrzygnięcia tego dylematu i jego konsekwencji dla świata wymagałaby jednak osobnego, bardzo obszernego opracowania. Przyjmijmy więc, że okres ten kończy się wraz z zakończeniem II wojny światowej.

4. Faza obfitości

Ramy tej fazy są także trudne do określenia. Jeśli chodzi o jej początek, to rok 1945 wydaje się właściwy. USA staje się pierwszą potęgą gospodarczą świata, ostatecznie zastępując Wielką Brytanię. W pokonanym polu pozostają Niemcy, Japonia czy Francja, a ZSRR po katastrofie lat 1941–1943 nigdy realnie nie zagrozi gospodarczo USA. Ludność Ameryki żyje dostatnio i wierzy w swą przyszłość, a pojawiające się stopniowo zagrożenia (np. sukces gospodarczy Japonii czy RFN) jeszcze nie wstrząsają USA. Stopniowo jednak dążenia do honoru i sławy zastępują dążenia do bogactwa materialnego. Edukacja stopniowo odchodzi od wychowania patriotycznego, na rzecz nauki przynoszącej wyższe dochody (prawnik, lekarz, biznesmen). Ludzie przestają szukać pieniędzy dla kraju i wspólnoty, a zaczynają ich szukać dla siebie. Symbolem tego *punktu przegięcia* jest wojna w Wietnamie i pokolenie „’68”. Prezydentów generałów, jak Dwight D. Eisenhower (34. Prezydent USA w latach 1953–1961) zastępują John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson czy Jimmy Carter. Wprawdzie pojawi się jeszcze Ronald Reagan (1981–1989) i kontynuator reaganomiki: George H.W. Bush (1989–1992), ale USA nieuchronnie przechodzi w fazy schyłkowe, zaczynające się od fazy intelektu. Warto dodać jeszcze, że częścią fazy obfitości jest upadek moralności. Jej symbolem są *dzieci kwiaty* i rewolucja seksualna. Upadkowi towarzyszą narkotyki, stąd inne określenie hipisów to *dzieci LSD*. A co za tym idzie, następują daleko idące przemiany w sztuce, takie jak chociażby *kult brzydoty*.

5. Faza intelektu

Jest początek lat 90. XX w. Ameryka tryumfuje. Imperium radzieckie przestało istnieć. Byłe kraje bloku wschodniego gremialnie przechodzą na stronę USA, czego symbolami będzie rozszerzanie się NATO i UE. Ameryka może wszystko, a przynajmniej tak się jej wówczas wydaje. Jednak to w tym czasie, jak w koncepcji dynamicznie uzupełniających się przeciwieństw Yin i Yang, Ameryka zaczyna tracić przewagę. Rozpoczął się bowiem już proces deindustrializacji USA i Europy, choć z nowej roli Chin kontynentalnych chyba jeszcze nikt nie zdawał sobie wówczas sprawy. Można wskazać pierwsze próby ograniczania Chin na początku XXI w. (np. zakaz korzystania z chińskich rakiet do wynoszenia na orbity amerykańskich satelitów), ale realnie jeszcze długo będą to tylko odizolowane próby, z którymi Chiny sobie poradzą. Stopniowo narastać będzie problem niemocy i lenistwa. Szanowny Czytelniku, kiedy ostatni raz słyszałeś hasło, że amerykański robotnik jest najlepszy

na świecie? Jeszcze nie tak dawno próba podważenia tego aksjomatu przez premiera Japonii skończyła się poważnym kryzysem dyplomatycznym w relacjach amerykańsko-japońskich. A upadek tej idei zaczął się od japońskiej inwazji jakości na USA w latach 70. XX w., gdy *made in USA* jako symbol jakości zastąpiło *made in Japan*. Potem za prezydentury R. Reagana nastąpił upadek amerykańskich związków zawodowych, by wreszcie nastała kultura *białych kołnierzyków* lat 90. XX w., gdy prestiż pracy fizycznej ostatecznie ustąpił miejsca technologiom i finansom. Symbolem stał się *pas rdzy* (ang. *Rust Belt*) obejmujący głównie stany: Michigan, Ohio, Pensylanię, Indianę, Illinois, Wisconsin, Wirginie Zachodnią oraz części stanu Nowy Jork. Najważniejsze miasta regionu to m.in. Detroit, Pittsburgh, Cleveland i Buffalo. Wcześniej było to przemysłowe serce Ameryki zwane *pasem fabrycznym* (ang. *Factory Belt*) lub *pasem stalowym* (ang. *Steel Belt*). Kto dziś jeszcze o tym pamięta?

Mamy też ogromny rozrost szkolnictwa wyższego. Wprawdzie dynamiczny rozrost liczby szkół wyższych w USA zaczął się już po II wojnie światowej, gdzie do roku 1950 istniało ich 1800–2000, ale ponowny dynamiczny wzrost to lata 1975–1976 (ok. 3000), by w latach 1990–2010 wzrosnąć z 3500 do ponad 4600. Szczyt przypadł na lata 2012–2013, gdy było w USA 4726 szkół wyższych, a obecnie trwa spadek i konsolidacja do 3900 uczelni¹⁷.

Liczba studentów po II wojnie światowej to około 2,3 mln. W 1970 r. było to już 7,4 mln, natomiast w szczycie (ok. roku 2010) nawet 21 mln. Na jesieni 2025 r. było to prawie 20 mln studentów w tym 55–58% kobiet¹⁸. Tylko że J. Glubb już w latach 70. XX w. pisał, że w krajach Zachodu obserwowana jest analogiczna postawa młodzieży jak ta, którą obserwował arabski moralista Al-Ghazali (1058–1111) w chyłącym się wówczas ku upadkowi świecie arabskim, pisząc „Studenci – mówią – już nie uczęszczają do szkół, aby zdobyć wiedzę i poznać cnoty, a tylko aby uzyskać kwalifikacje umożliwiające bogacenie się”¹⁹.

Widać to jak na dłoni w raporcie sporządzonym dla prezydenta Trumpa, który przytoczył w swej książce A. Martyanov: „Jednym z najtrudniejszych aspektów w sektorze produkcyjnym są rekrutacja i zatrudnienie pracowników. W ostatnim badaniu dotyczącym niedoborów wykwalifikowanych pracowników w sektorze produkcyjnym, przeprowadzonym przez Manufacturing Institute i Deloitte, tylko jedna trzecia respondentów stwierdziła, że zachęcałaby swoje dzieci do wyboru kariery w sektorze produkcyjnym. Respondenci z grupy Gen Y (w wieku 19–33 lata) uznali produkcję za najmniej preferowany kierunek rozwoju zawodowego. Jednak,

¹⁷ M. Mae, *How Many Colleges and Universities Are in the U.S.?*, <https://essayshark.com/blog/how-many-colleges-and-universities-are-in-the-u-s/>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

¹⁸ *40+ College Enrollment Statistics in the United States (2024–2025)*, <https://high5test.com/college-enrollment-statistics/>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

¹⁹ J. Glubb, *Cykl życia imperium...*, dz. cyt., s. 43.

gdy kandydat zostanie już zatrudniony walka toczy się dalej. 79% ankietowanych kierowników stwierdziło, że znalezienie kandydatów, którzy przejdą pomyślnie testy kwalifikacyjne i/lub okres próbny jest umiarkowanie lub bardzo trudne, co sprawia, że ich pracownicy nie są w stanie wykonywać pracy, do której zostali zatrudnieni. Podczas gdy całkowita liczba dyplomów licencjackich w Stanach Zjednoczonych stale rosła w ciągu ostatnich dwóch dekad, liczba dyplomów STEM (nauki przyrodnicze, technologia, inżynieria i matematyka) przyznawanych w USA wciąż jest niewielka w porównaniu z Chinami. Ponadto w Stanach Zjednoczonych odnotowano wzrost liczby studentów posiadających wizy tymczasowe, z których wielu nie mogłoby uzyskać poświadczenia bezpieczeństwa niezbędnego do pracy w sektorze obronnym. Wzrost liczby osób uzyskujących zaawansowane stopnie naukowe i inżynierskie pokazuje, że Stany Zjednoczone produkują największą liczbę doktoratów spośród wszystkich krajów, ale 37% z nich zostało uzyskanych przez osoby posiadające wizy tymczasowe, przy czym aż 25% absolwentów kierunków STEM w USA to obywatele Chin²⁰. W liczbach bezwzględnych, w dostępnych danych dla roku 2020, po znaczącej poprawie liczby absolwentów STEM w USA z 568 tys. (2016)²¹ do 820 tys. (2020) nadal dystans do Chin 3,57 mln i Indii 2,55 mln jest ogromny²². A ci ludzie obok robotników to rdzeń planowanej już w pierwszej kadencji przez prezydenta Trumpa reindustrializacji Ameryki.

Całość zagłuszył szum informacyjny. Coraz bardziej wszechobecny Internet i komputery, nieprzebrane ilości newsów (strzępów informacji) w większości totalnie bezużytecznych i niewywołujących żadnych pogłębionych refleksji. Dziś ich symbolem są tzw. rolki w smartfonach. A przecież już 2,5 tys. lat temu „Wszyscy Ateńczycy i przyjezdni spędzali czas głównie na przekazywaniu i wysłuchiwanie nowin”²³, aż przyszedł Filip Macedoński i pokonał ich pod Cheroneą (2 marca 338 r. p.n.e.)²⁴.

²⁰ A. Martyanov, *Rozpad. Oznaki nadchodzącego upadku Ameryki i Zachodu*, wyd. Wektory, Wrocław 2022, s. 84–85 za: raport z 2018 r. sporządzony dla Donalda Trumpa, *Interagency Task Force, Assessing and Strengthening the Manufacturing and Defense Industrial Base and Supply Chain Resiliency of the United States, Report to President Donald J. Trump in Fulfillment of Executive Order 13806*, https://media.defense.gov/2018/Oct/05/2002048904/-1/-1/1/ASSESSING-AND-STRENGTHENING-THE-MANUFACTURING-AND%20DEFENSE-INDUSTRIAL-BASE-AND-SUPPLY-CHAIN_RESILIENCY.PDF, s. 44, dostęp: 10 lutego 2026 r.

²¹ *The Countries with The Most STEM Graduates*, <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/02/02/the-countries-with-the-most-stem-graduates-infographic/>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

²² *The Global Distribution of STEM Graduates: Which Countries Lead the Way?*, <https://cset.georgetown.edu/article/the-global-distribution-of-stem-graduates-which-countries-lead-the-way/>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

²³ J. Glubb, *Cykl życia imperium...*, dz. cyt., s. 48.

²⁴ Po klęsce na korynckim kongresie pokojowym, w roku 337 p.n.e. wszystkie greckie miasta-państwa z wyjątkiem Sparty, uznały zwierzchnictwo króla macedońskiego. Źródło: Bitwa pod Cheroneą (338 p.n.e.) [https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Cherone%C4%85_\(338_p.n.e.\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Cherone%C4%85_(338_p.n.e.)), dostęp: 10 lutego 2026 r.

Kolejną cechą jest dostęp do funduszy. Epokę tę rozpoczął prezydent Richard Nixon w roku 1971. Od tego czasu dolar nie jest już oparty na złocie, ale na wierze w siłę gospodarki USA. Przez kolejne ponad pół wieku pieniądź był mnożony bez opamiętania. Pytanie jednak, kiedy ta era się skończy? Może nawet w tym roku, choć część ekspertów mówi, że bliżej roku 2030. Niemniej jednak coraz więcej Amerykanów ma dziś trudności finansowe. „Amerykańska Międzyagencyjna Rada ds. Bezdomności podkreśla, że nawet 40–60% osób bezdomnych ma pracę, ale mieszkania pozostają niedostępne, ponieważ płace nie nadążają za rosnącymi czynszami”²⁵.

Wreszcie symptomem upadku narodu jest intensyfikacja wewnętrznych politycznych nienawiści. Podział Amerykanów na republikanów i demokratów jest dziś tak głęboki, że przytłaczająca większość z nich odczuwa frustrację lub nawet gniew wobec przeciwników politycznych. Coraz większa grupa Amerykanów nie wyobraża sobie tego, by oni lub ktoś bliski poślubił osobę o odmiennych poglądach politycznych. Już prawie połowa uważa, że można wobec drugiej strony używać siły. Osoby o odmiennych poglądach politycznych są uznawane za „po prostu złe” (*downright evil*) lub jako zagrożenie dla państwa i zdecydowanie niemoralne. Tak wygląda Ameryka u progu roku 2026.

Uzupełnieniem polityki jest brak wybitnych polityków. Kolejnymi prezydentami USA po Ronaldzie Wilsonie Reaganie (1981–1989) byli: George Herbert Walker Bush (41. prezydent – 1989–1993); William Jefferson Clinton (42. prezydent – 1993–2001); George Walker Bush (43. prezydent – 2001–2009); Barack Hussein Obama II (44. prezydent – 2009–2017); Donald John Trump (45. prezydent – 2017–2021); Joe Biden (46. prezydent – 2021–2025) i ponownie Donald John Trump (47. prezydent – 2025 – teraz). Czy któregoś z nich można włączyć do grona wielkich prezydentów Stanów Zjednoczonych? Część z nich to republikanie (4 kadencje + 1 trwająca), a część to demokraci (5 kadencji). A może lepsze byłyby kontrkandydatki: Hillary Diane Rodham Clinton (2016) i Kamala Devi Harris (2024)? Prezydent Donald J. Trump ma jeszcze przed sobą prawie trzy, a może nawet 7 lat prezydentury, w czasie których może zapisać się w historii USA i świata złotymi zgłoskami, ale w przypadku pozostałych wydaje się, że ich czas definitywnie przeminął. Tymczasem przełom lat 70. i 80. XX w. to nawiązanie przez USA stosunków dyplomatycznych z ChRL (1979) wraz z otwarciem ambasad (1 marca 1979) i uznaniem „jednych Chin” przez USA (za prezydentury „polskiego prezydenta”, demokraty, Jamesa Earla Cartera

²⁵ *Pracujący bezdomni*, <https://strategiestoendhomelessness.org/2025/07/17/the-working-homeless/#:~:text=The%20United%20States%20Interagency%20Council%20on%20Homelessness,have%20not%20kept%20pace%20with%20rising%20rents.>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Jr. 1977–1981), a następnie pogłębienie współpracy przez ChRL i USA za prezydentury republikanina Ronalda Wilsona Reagana (tzw. Trzeci Komunikat 17 sierpnia 1982). Na skutki tych decyzji przyszło czekać prawie dwa pokolenia, ale nadeszły...

6. Faza dekadencji

Cechą charakterystyczną gdzieś na pograniczu fazy intelektu i dekadencji jest, jak wskazuje J. Glubb, napływ dużej liczby imigrantów do stolicy imperium. Dziś, jak się wydaje, należałoby powiedzieć o wielkich miastach. J. Glubb wskazywał już przed 50 laty na pewną cechę owych imigrantów niezależną od ich dobrej czy złej woli, chęci lub braku chęci do integracji lub pracy. Po pierwsze, ich „cechy cywilizacyjne często różnią się od cech rodowitej populacji imperium”²⁶. Prowadzi to do wprowadzenia rozłamów w dotychczasowym społeczeństwie. Po drugie, ludzie ci są mniej skłonni do obrony porządku kosztem własnego życia. Po trzecie, mają tendencje do zamykania się we własnych enklawach. Wreszcie po czwarte, jeśli należą do narodów niegdyś podbitych, mogą w chwilach słabości imperium przejawiać tendencje wrogie lub separatystyczne. Mamy tego liczne przykłady w historii (np. rozpad Jugosławii).

W USA, jako społeczeństwie złożonym niemal wyłącznie z imigrantów, w zasadzie nie powinno to mieć jednak znaczenia. Wydaje się jednak, że ma i to duże. W latach 1980–2025 USA uległy poważnej transformacji etnicznej. W roku 1980 białych nie-Latynosów było około 80%, a dziś to 58–59%. W tym czasie udział procentowy Latynosów wzrósł z 6,5 do 19–21%. Udział Afroamerykanów wzrósł nieznacznie – z 11,5 do 13%. Natomiast wzrósł ponad 3 razy udział Azjatów – z 1,8 do 6%. Tylko że w tym czasie ludność USA wzrosła z 226 do 334–340 mln, czyli o ponad 50%. Doprowadziło to do wyboru na burmistrza Nowego Jorku Zohrana Kwame Mamdaniego²⁷ (od 1 stycznia 2026 r.), gdy w Londynie już trzecią kadencję jest burmistrzem Sadiq Khan²⁸. Potwierdza to słowa J. Glubba, że kosmopolityczny tłum zyskuje na dworze polityczne wpływy mocno wykraczające poza jego względną liczebność.

Dekadencji towarzyszy też rozwiążność. Jak podkreśla J. Glubb, idzie ona w parze z pesymizmem. Przyszłość maluje się w czarnych barwach, więc jedźmy, pijmy i bawmy się, bo co innego nam zostało... Tylko że efekty takiej postawy są dla społeczeństw oplakane.

²⁶ J. Glubb, *Cykl życia imperium...*, dz. cyt., s. 53.

²⁷ <https://www.nyc.gov/mayors-office>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

²⁸ <https://www.london.gov.uk/who-we-are/what-mayor-does/mayor-and-his-team/sadiq-khan>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Wprawdzie J. Glubb o tym nie pisze, ale objawem dekadencji jest też uzależnienie od narkotyków i leków. Eliza Sarnacka-Mahoney napisała na łamach ONET-u, że „Ameryka pozostaje światowym liderem, jeśli chodzi o skalę uzależnienia od szkodliwych substancji. Na tzw. SUD, czyli syndrom uzależnienia [*substance use disorder*], cierpi aż 17,1% społeczeństwa (48,5 mln osób) w wieku powyżej 12 lat, z czego u 27,2 mln to uzależnienie od narkotyków, a u 8,9 mln – od opioidów. Problem niebezpiecznie eskalował po 2019 r., w latach pandemii. W okresie między 2020 a 2023 r. śmierć z przedawkowania, w większości fentanylu, poniosło w USA ponad 420 tys. osób. W 2023 r. padł rekord – 114 tys. tego rodzaju śmierci – i był to 50-procentowy wzrost w porównaniu z rokiem 2019. Wreszcie, o czym również informują raporty CDC, «złoty strzał» pozostaje wiodącą przyczyną śmierci wśród Amerykanów w wieku 18–44 lat»²⁹.

Znamienne, że bohaterami czasu upadku są zawsze sportowcy, piosenkarze i aktorzy. Dziś do tego grona pewnie dodalibyśmy gwiazdy YouTube. To one elektryzują tłumy, a nie wybitni politycy, naukowcy czy żołnierze.

Kolejną cechą schyłkowego imperium wskazaną przez J. Glubba jest wzrost roli kobiet i ubieganie się przez nie o stanowiska historycznie przypisane mężczyznom. Jako przykład podaje on imperium arabskie z X wieku, pisząc: „kobiety domagały się dostępu do profesji dotychczas zmonopolizowanych przez mężczyzn. Ibn Bessam (1058–1147) – ówczesny historyk pisze: «Co mają wspólnego zawody urzędnika, poborcy podatkowego lub duchownego z kobietami? Przecież te funkcje zawsze były zarezerwowane wyłącznie dla mężczyzn». Wiele kobiet praktykowało prawo, podczas gdy inne otrzymywały stanowiska profesorskie na uniwersytetach. Istniała agitacja na rzecz nominowania kobiet na sędziów, która jednak nie dała efektów»³⁰. Tendencje te, jak dodał, upadły wraz z upadkiem imperium.

Kolejną cechą charakterystyczną gasnącego imperium jest spadek religijności jego mieszkańców. W USA widać ten proces bardzo wyraźnie. W roku 1972 tylko 5% Amerykanów nie należało do żadnej religii, gdy obecnie to około 30%. Przy czym odsetek pokolenia Z deklarujący brak przynależności religijnej to już 45%, czyli prawie połowa. W latach 90. XX w. jako chrześcijanie identyfikowało się około 90% populacji, gdy dziś odsetek ten spadł do ok. 62%. Wyraźne załamanie nastąpiło po roku 2007, gdyż wtedy było to jeszcze 78% populacji. Obecnie w USA 40% to protestanci, 19% to katolicy, 3% to inne wyznania chrześcijańskie, a 7% to wyznawcy judaizmu, buddyzmu, islamu i hinduizmu. Wyraźnie przy tym spada przywiązanie

²⁹ E. Sarnacka-Mahoney, *USA pogrążone w kryzysie. Epidemia narkomanii rozlała się na cały kraj*, opublikowane 2.08.2025, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/usa-pograzone-w-kryzysie-epidemia-rozlała-sie-na-calý-kraj/r5tld7g>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

³⁰ J. Glubb, *Cykl życia imperium...*, dz. cyt., s. 57.

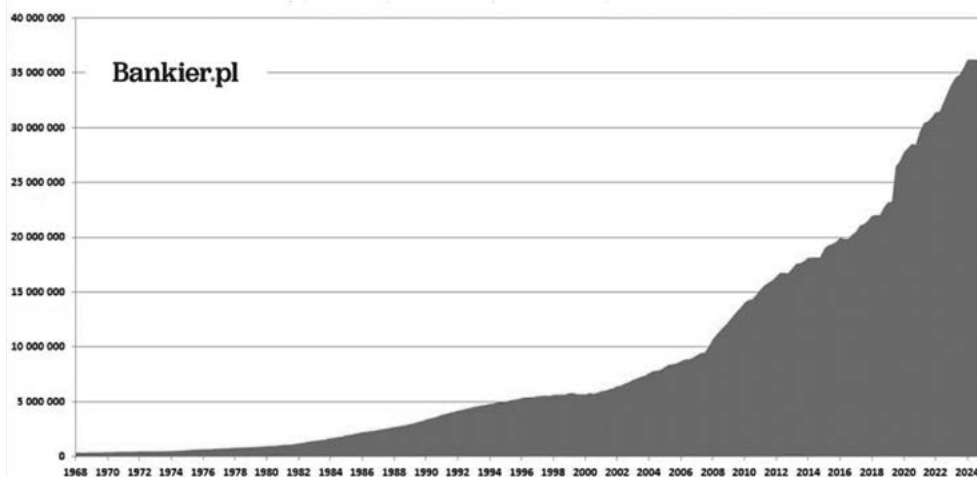
do sformalizowanych obrzędów religijnych (tylko 33%). Religia ma też dodatnią korelację z poglądami politycznymi. Osoby mocno religijne (zwłaszcza biali proteſtanci) to zwolennicy Republikanów, osoby bezwyznaniowe zaś to rosnący elektorat Demokratów³¹.

Wreszcie państwa i narody upadające w przekonaniu o własnej potędze i wiecznym bogactwie siłą się na dobroczynność. Oczywiście w samej dobroczynności nie ma nic złego, ale przesadna dobroczynność (czyli nadmierna pomoc lub pomoc tym, którzy jej otrzymać nie powinni) to bardzo droga fanaberia. Nie wdając się w rozważania, komu i dlaczego należy odmówić pomocy, odsyłam Czytelników do sporej literatury zwłaszcza psychologicznej. Tu skupię się tylko na fakcie olbrzymiego i rosnącego niczym kula śniegowa kosztu takiej działalności. USA, Japonia, Francja, Wielka Brytania, Niemcy, a także Polska to kraje stojące, jeśli nie na krawędzi, to przed bliską perspektywą bankructwa. Zaledwie kilka tygodni temu zelektryzowała świat informacja o załamaniu się kursu japońskiego jena i groźbie upłynięcia przez japoński bank centralny sporej części z posiadanych amerykańskich obligacji, co wobec faktu, że Japonia posiada ich najwięcej, spowodowałoby wielkie załamanie w USA. Liczne kraje po cichu wyzbywają się amerykańskich obligacji, a ich cena urosła do niespotykanych rozmiarów.

Dług publiczny USA brutto na 10 lutego 2026 r. wynosi już 38,59 bln USD i bezprecedensowo rośnie. Już w kwietniu ma się zbliżyć do 39 bln. Szacowany na ten rok deficyt roczny ma wynieść ok. 1,8–1,9 bln dolarów, czyli rośnie średnio o 5,2 mld USD dziennie. Przez to dług przypadający na jednego mieszkańca Ameryki to już 115 500 USD, a roczny koszt jego obsługi dawno przekroczył 1 bln USD, czyli ok. 13% całkowitych wydatków federalnych³². Jak widać na rycinie 3, dług USA zaczął rosnąć za prezydentury Ronalda Reagana w latach 80. XX w., ale do początku XXI w. wynosiło ok. 5 bln. Szybciej zaczął rosnąć w okolicach kryzysu roku 2008, gdy przebił najpierw granicę 10 bln. Już we wrześniu 2017 r. przebił 20 bln, a w maju 2020 r. 25 bln. Jeszcze w tym albo na początku przyszłego roku ma realnie szansę przekroczyć 40 bln, tylko że nikt już nie chce amerykańskich obligacji. Oczywiście nie jest temu winna tylko szeroko pojęta dobroczynność i przywileje socjalne, ale mają w tym swój istotny udział.

³¹ <https://www.pewresearch.org/religion/2025/02/26/religious-landscape-study-executive-summary/>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

³² *CBO Estimates \$696 Billion Deficit for First Four Months of FY 2026* opublikowany 9.02.2026 przez Committee for a Responsible Federal Budget, <https://www.crbf.org/press-releases/cbo-estimates-696-billion-deficit-first-four-months-fy-2026>, dostęp: 10 lutego 2026 r.

Ryc. 3. Dług publiczny Stanów Zjednoczonych (w mln USD)

Źródło: K. Kolany, *Wielki i niezbyt piękny dług publiczny USA. Pękło 37 bilionów dolarów*, opublikowany 21.08.2025, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wielki-i-niezbyt-piekny-dlug-publiczny-USA-Peklo-37-bilionow-dolarow-8996091.html>, dostęp: 11 lutego 2026 r.

7. Faza schyłku i upadku

Wyżej wspomniane elementy składają się na to, że imperium amerykańskie staje się zbyt słabe, by móc się bronić, co musi, zdaniem J. Głubba, prowadzić do upadku lub przejęcia władzy przez nową rosnącą potęgę. Jako że od lat zajmuję się problematyką Dalekiego Wschodu, a od wielu lat koncentruję się na problematyce Chin kontynentalnych, to mam okazję obserwować tego nowego pretendenta. Już co trzeci towar wyprodukowany na świecie nosi logo *made in China*, a część ekspertów mówi, że niebawem będzie to 45%. Chiny produkują już 2,5 razy więcej energii elektrycznej niż USA. Mają ponad 1 bln dolarów rocznie dodatniego bilansu handlu zagranicznego, gdy USA ma ponad 1 bln dolarów deficytu. Przy czym działają planowo i długofalowo. Wreszcie, zeszłoroczna konfrontacja ekonomiczna z USA zakończyła się ich zdecydowanym zwycięstwem. Czas, gdy na polecenie Deng Xiaopinga Chińczycy *nie podnosili głów* dobiegł końca. Katastrofa NATO na Ukrainie tylko dopełnia obraz upadku, choć nadal spora część polityków europejskich zdaje się tego nie dostrzegać. Do tego BRICS rośnie w siłę, a coraz więcej krajów, mając do wyboru niestabilne USA i oferujące stabilizację oraz inwestycje Chiny, wybiera właśnie ChRL. Do tego świat i spora część Amerykanów o wszystko obwinia prezydenta Donalda Trumpa, choć ten rządzi tylko nieco ponad rok. Postarałem się w tym tekście pokazać, że dzisiejsze problemy Ameryki rodziły się często nawet ok. 50 lat temu. Zeszły rok obnażył tylko problemy, których ludzie starali się nie dostrzegać, choć te stale narastały.

Czy jednak Ameryka ma szansę przetrwać? Jak najbardziej. Wszak np. Hiszpania czy Portugalia istnieją, choć ich imperia kolonialne przestały istnieć już bardzo dawno temu. Krajem, który przeżywał bardzo trudne chwile, a dziś pretenduje przynajmniej do roli mocarstwa regionalnego, jest Turcja. Japonia była wielka w epoce Meiji (1868–1912) i po niej, ale po wielkiej katastrofie w II wojnie światowej znów w latach 70. XX w. stała się potęgą światową. Plan prezydenta Trumpa, o którym świat usłyszał jako powrocie do doktryny Monroe (*Donroe*), czyli zgoda na wielobiegunowość świata i *zwinięcie się USA*, z nastawieniem na dominację w obu Amerykach oraz *America First* z podejściem biznesowym do relacji USA z innymi krajami, mają szansę się powieść.

A potem czeka USA wiele lat odbudowy swej potęgi gospodarczej. Tylko czy to nowe społeczeństwo amerykańskie zechce jeszcze raz pójść tą drogą, drogą *American dream*...

Wnioski

Niniejszy tekst został napisany w pierwszej połowie lutego 2026 r., czyli przed wybuchem wojny USA i Izraela z Iranem. Na podsumowanie jej efektów jeszcze przyjdzie czas, zwłaszcza że wciąż nie został zawarty (i nie bardzo wiadomo, kiedy będzie zawarty) pokój (dziś jest 26 maja 2026). Wszystko jednak na to wskazuje, że będzie to pokój upokarzający dla Amerykanów. Bez wdawania się bowiem w szczegóły, jest to wielowymiarowa katastrofa USA. Dla naszych rozważań jest jednak to o tyle ważne, że pokazuje, iż USA weszły już z całą ostrością w *fazę dekadencji*, a może stoją już na krawędzi *wieku schyłku i upadku*. Chiny bowiem uważane są za największego zwycięzcę tej wojny, choć nie oddały ani jednego strzału. Na obszarze coraz większej części świata *Pax Americana* zastępowany jest przez *Pax Sinica* (pokój chiński). Bardzo prawdopodobne, że tak się stanie na Bliskim Wschodzie. Dług przekroczył już 39 mld USD (a pewnie już w wakacje przekroczy 40 mld USD), amerykańscy dowódcy alarmują zaś, że w lipcu skończą się pieniądze na rutynową działalność wojskową, jeśli Kongres nie przyzna sporych dodatkowych środków³³.

³³ Podczas majowych wysłuchań w Senacie dowódcy operacji zagranicznych USA – w tym dowódca CENTCOM (United States Central Command) admirał Brad Cooper oraz szef AFRICOM (United States Africa Command) generał Dagvin Anderson – alarmowali o braku wystarczających środków finansowych. Ostrzegali oni, że bez natychmiastowych dodatkowych transz z Kongresu koszty operacji na Bliskim Wschodzie wymuszają ograniczenia w gotowości bojowej amerykańskich sił. *Full Senate Hearing: Centcom & Africom Chiefs Testify On U.S. Global Military Posture* (14 maja 2026) czas: 2:00:40, https://www.youtube.com/watch?v=_2GpPehnfA.

Tymczasem w przesłanej przez Biały Dom do Kongresu propozycji budżetu na rok 2027 (faktycznie rok fiskalny w USA trwa od 1 października do 30 września, więc to propozycja za okres: od 1 października 2026 r. do 30 września 2027 r.) wydatki wojskowe USA wzrosną z faktycznych ok. 1,05 bln USD do 1,5 bln USD. Przy czym sam budżet będzie zbliżony: wydatki 7,4 bln USD (2026) i 7,4–7,9 bln USD (2027). Wpływy niestety też: 5,6 bln USD (2026) i 5,9 bln USD (2027). Deficyt zaś to w każdym wypadku ok. 2 bln USD³⁴. Wszystko to przy narastającym ryzyku globalnej recesji gospodarczej, spowodowanym wojną w zatoce. Nic dziwnego, że część ekspertów przyrównuje dzisiejsze USA do schyłkowego okresu ZSRR. Ogromna, choć realnie coraz słabsza armia przytłacza swymi kosztami coraz bardziej słabnącą gospodarkę. Całkowita produkcja przemysłowa w okresie od kwietnia 2025 do kwietnia 2026 r. wzrosła w USA o 1,4% i uznaje się to za bardzo duży wzrost po załamaniu w końcu roku 2024³⁵. Dla porównania w ChRL przyrost produkcji w roku 2025 to 5,9%, w tym produkcja sprzętu do druku 3D, robotów przemysłowych i nowych pojazdów elektrycznych wzrosła odpowiednio o 52,5%, 28,0% i 25,1%³⁶.

Podsumowując, prezydent Donald Tramp, ponownie obejmując władzę, stanął na czele gabinetu, który próbuje przywrócić słabnącą w bardzo szybkim tempie wielkość Ameryki w myśl hasła *Make America Great Again* (MAGA). Stanął jednak w obliczu ogromnych, wieloaspektowych trudności gospodarczych w samych Stanach, które spotęgował licznymi konfliktami międzynarodowymi. Pociągnął przy tym w dół głównie ważnych swoich sojuszników: Japonię, Koreę Południową, Australię, kraje arabskie, a wreszcie UE, w tym Polskę. Problemy paliwowe, gazowe, nawozowe itd. objawią się z całą siłą dopiero w to lato, prawdopodobnie wpędzając świat zachodni w długotrwałą recesję. Ameryka, chcąc przetrwać, musi wycofać się z roli światowego hegemonu przynajmniej na jakiś czas. Otwiera się coraz mocniej okno możliwości uczestniczenia w ustanowieniu *nowego porządku świata*. Tylko czy Europa, a w niej Polska, jest na to okno przygotowana?

³⁴ Biały Dom śle do Kongresu projekt budżetu. Domaga się rekordowej kwoty na obronę, „Rzeczpospolita”, 3 kwietnia 2026, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art44104311-bialy-dom-sle-do-kongresu-projekt-budzetu-domaga-sie-rekordowej-kwoty-na-obrone>, dostęp: 26 maja 2026 r.

³⁵ Produkcja przemysłowa i wykorzystanie mocy produkcyjnych – G.17, <https://www.federalreserve.gov/releases/g17/current/default.htm>, dostęp: 26 maja 2026 r.

³⁶ Oczekiwane cele dotyczące nowego i lepszego kierunku rozwoju gospodarczego do roku 2025 zostały pomyslnie osiągnięte, Krajowe Biuro Statystyczne 19 stycznia 2026, https://www.stats.gov.cn/zt_18555/ztzd/lhfw/2026lhzt/2026hgjj/202602/t20260202_1962431.html, dostęp: 26 maja 2026 r.

BIBLIOGRAFIA

- 40+ *College Enrollment Statistics in the United States (2024–2025)*, <https://high5test.com/college-enrollment-statistics/>.
- American Civil War*, https://en.wikipedia.org/wiki/American_Civil_War.
- American Revolution*, https://en.wikipedia.org/wiki/American_Revolution.
- Arabizacja dowództwa armii jordańskiej*, https://en.wikipedia.org/wiki/Arabization_of_the_Jordanian_Army_command.
- Biały Dom śle do Kongresu projekt budżetu. Domaga się rekordowej kwoty na obronę*, „Rzeczpospolita”, 3 kwietnia 2026 r., <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art44104311-bialy-dom-sle-do-kongresu-projekt-budzetu-domaga-sie-rekordowej-kwoty-na-obrone>.
- Bitwa pod Cheroneą (338 p.n.e.)*, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Cherone%C4%85_\(338_p.n.e.\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Cherone%C4%85_(338_p.n.e.)).
- Bitwa pod Sabillą (29–31 marca 1929 r.)* https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Sabilla.
- CBO Estimates \$696 Billion Deficit for First Four Months of FY 2026* opublikowany 9 lutego 2026 r. przez Committee for a Responsible Federal Budget <https://www.crfb.org/press-releases/cbo-estimates-696-billion-deficit-first-four-months-fy-2026>.
- Distinguished Service Order*, https://en.wikipedia.org/wiki/Distinguished_Service_Order.
- Druga Armia*, [https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Army_\(United_Kingdom\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Army_(United_Kingdom)).
- Full Senate Hearing: Centcom & Africom Chiefs Testify on U.S. Global Military Posture* (14.05.2026) czas: 2:00:40, https://www.youtube.com/watch?v=_2GpPehnifA.
- Glubb J., *Cykl życia imperium. W poszukiwaniu środków zaradczych*, Polsko-Amerykańska Fundacja Edukacji i Rozwoju Ekonomicznego PAFERE, Warszawa 2017.
- Glubb sir John, *The Fate of Empires and search for survival*, William Blackwood & Sons Ltd, Edinburgh 1976, 1977.
- Hussein bin Talal al-Hashimi*, https://en.wikipedia.org/wiki/Hussein_of_Jordan.
- Jak upadają imperia?. Cykl życiowy imperium. Od zera do obywatela – #005*, <https://www.youtube.com/watch?v=3rHLkDkbfY>.
- John Bagot Glubb*, https://en.wikipedia.org/wiki/John_Bagot_Glubb.
- Kolany K., *Wielki i niezbyt piękny dług publiczny USA. Pękło 37 bilionów dolarów*, opublikowany 21 sierpnia 2025 r., <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wielki-i-niezbyt-piekny-dlug-publiczny-USA-Peklo-37-bilionow-dolarow-8996091.html>.
- Korpus Inżynierów Królewskich*, https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Engineers.
- Legion Arabski*, https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_Legion.
- Mae M., *How Many Colleges and Universities Are in the U.S.?*, <https://essayshark.com/blog/how-many-colleges-and-universities-are-in-the-u-s/>.
- Martyanov A., *Rozpad. Oznaki nadchodzącego upadku Ameryki i Zachodu*, wyd. Wektory, Wrocław 2022, s. 84–85.

- Native Americans in the United States*, https://en.wikipedia.org/wiki/Native_Americans_in_the_United_States.
- Nekrolog J.B. Glubba*, <https://www.nytimes.com/1986/03/18/obituaries/sir-john-glubb-is-dead-at-88-commanded-the-arab-legion.html>.
- Oczekiwane cele dotyczące nowego i lepszego kierunku rozwoju gospodarczego do roku 2025 zostały pomyślnie osiągnięte*, Krajowe Biuro Statystyczne 19 stycznia 2026 r., https://www.stats.gov.cn/zt_18555/zthd/lhfw/2026lhzt/2026hgjj/202602/t20260202_1962431.html.
- Order of St Michael and St George*, https://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_St_Michael_and_St_George.
- Order of the Bath*, https://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_the_Bath.
- Order of the British Empire*, https://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_the_British_Empire.
- Powstanie Ikhwanów*, https://en.wikipedia.org/wiki/Ikhwan_revolt.
- Pracujący bezdomni*, <https://strategiestoendhomelessness.org/2025/07/17/the-working-homeless/#:~:text=The%20United%20States%20Interagency%20Council%20on%20Homelessness,have%20not%20kept%20pace%20with%20rising%20rents>.
- Produkcja przemysłowa i wykorzystanie mocy produkcyjnych – G.17*, <https://www.federalreserve.gov/releases/g17/current/default.htm>.
- Religious Landscape Study*, <https://www.pewresearch.org/religion/2025/02/26/religious-landscape-study-executive-summary/>.
- Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w.*, <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DnD8a1BKJ>.
- Sadiq Khan*, <https://www.london.gov.uk/who-we-are/what-mayor-does/mayor-and-his-team/sadiq-khan>.
- Sarnacka-Mahoney E., USA pogrążone w kryzysie. Epidemia narkomanii rozlała się na cały kraj*, opublikowane 2 sierpnia 2025 r., <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/usa-pograzone-w-kryzysie-epidemia-rozlala-sie-na-caly-kraj/r5tld7g>.
- The Countries with The Most STEM Graduates*, <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/02/02/the-countries-with-the-most-stem-graduates-infographic/>.
- The Global Distribution of STEM Graduates: Which Countries Lead the Way?*, <https://cset.georgetown.edu/article/the-global-distribution-of-stem-graduates-which-countries-lead-the-way/>.
- Zohran Kwame Mamdani*, <https://www.nyc.gov/mayors-office>.